Pajouhan Scientific Journal Volume 19, Issue 4, Summer 2021, Pages: 25-32

Original Article

doi: 10.61186/psj.19.4.25

Role of Religious Coping and Moral Intelligence in Predicting Students' Psychological Hardiness during the Coronavirus Epidemic

Narges Momenjoo (MA)[1], Robabeh Rabbani (MA)[2], Omid Mirzaei Fandokht (PhD)[3,*], Zahra Ramezani Ghahderijani (BSc)[4]

[1] *MA in Clinical Psychology, Department of Psychology, Karaj Branch, Islamic Azad University, Karaj, Iran*
[2] *MA in Family Counseling, Department of Counseling, Qom Branch, Islamic Azad University, Qom, Iran*
[3] *PhD Student of Educational Psychology, Department of Psychology, Faculty of Psychology and Educational Sciences, Allameh Tabataba'i University, Tehran, Iran*
[4] *Bachelor of Clinical Psychology, Department of Psychology, Karaj Branch, Islamic Azad University, Karaj, Iran*

**** Corresponding Author:*** *Omid Mirzaei Fandokht, Department of Psychology, Faculty of Psychology and Educational Sciences, Allameh Tabataba'i University, Tehran, Iran. Email: omid.mirzaei.r.1395@gmail.com*

Received: 01/06/2021
Accepted: 09/06/2021

How to Cite this Article:
Momenjoo N, Rabbani R, Mirzaei Fandokht O, Zahra Ramezani Ghahderijani Z. Role of Religious Coping and Moral Intelligence in Predicting Students' Psychological Hardiness during the Coronavirus Epidemic. *Pajouhan Scientific Journal*. 2021; 19(4): 25-32. DOI: 10.61186/psj.19.4.25

Abstract

Background and Objectives: Various factors are involved in promoting the psychological hardiness of students during the coronavirus epidemic. Therefore, this study aimed to determine the role of religious coping and moral intelligence in predicting the psychological hardiness of students during the coronavirus epidemic.

Materials and Methods: The present descriptive-analytical study was conducted on all male and female students of Ghaen School of Nursing and Midwifery, Birjand, Iran, within the academic year of 2020-2021. The samples (n=180) were selected by available sampling method and responded online to the scale of Religious Coping Scale (Pargament et al.), Moral Intelligence (Lenick and Kiel), Psychological Toughness (Kiamarei et al.). The collected data were analyzed in SPSS software (version 25) using the Pearson correlation test and multiple regressions simultaneously.

Results: The results showed that the relationship of positive religious coping and moral intelligence with psychological hardiness was positive and significant. However, the relationship between negative religious coping and psychological hardiness was negative and significant (P<0.01). Moreover, religious coping and moral intelligence explained 47.9% of the variance of psychological hardiness.

Conclusions: Based on the results, students' psychological hardiness during the coronavirus epidemic could be predicted through religious coping and moral intelligence. Therefore, it is recommended to consider these two variables in students' education programs.

Keywords: Coronavirus; Moral Intelligence; Religious Coping; Psychological Hardiness

[Downloaded from psj.umsha.ac.ir on 2028-12-16]

[DOI: 10.61186/psj.19.4.25]

Copyright © 2021 Pajouhan Scientific Journal. This is an open-access article distributed under the terms of the Creative Commons Attribution-NonCommercial 4.0 International License (*http://creativecommons.org/licenses/by-nc/4.0/*) which permits copy and redistribute the material just in noncommercial usages, provided the original work is properly cite.

مقاله پژوهشی

doi: 10.61186/psj.19.4.25

پیش‌بینی سرسختی روان‌شناختی دانشجویان در دوران کرونا: نقش مقابله‌های مذهبی و هوش اخلاقی

نرگس مؤمنی‌جو[۱]، ربابه ربانی[۲]، امید میرزایی فندخت[۳،*]، زهرا رمضانی قهدریجانی[۴]

[۱] کارشناس ارشد روان‌شناسی بالینی، گروه روان‌شناسی، واحد کرج، دانشگاه آزاد اسلامی، کرج، ایران

[۲] کارشناس ارشد مشاوره خانواده، گروه مشاوره، واحد قم، دانشگاه آزاد اسلامی، قم، ایران

[۳] دانشجوی دکتری روان‌شناسی تربیتی، گروه روان‌شناسی، دانشکده روان‌شناسی و علوم تربیتی، دانشگاه علامه طباطبایی، تهران، ایران

[۴] کارشناس روان‌شناسی بالینی، گروه روان‌شناسی، واحد کرج، دانشگاه آزاد اسلامی، کرج، ایران

* **نویسنده مسئول:** امید میرزایی فندخت، گروه روان‌شناسی، دانشکده روان‌شناسی و علوم تربیتی، دانشگاه علامه طباطبایی، تهران، ایران. ایمیل: omid.mirzaei.r.1395@gmail.com

تاریخ دریافت مقاله: ۱۴۰۰/۰۳/۱۱

تاریخ پذیرش مقاله: ۱۴۰۰/۰۳/۱۹

تمامی حقوق نشر برای دانشگاه علوم پزشکی همدان محفوظ است.

چکیده

سابقه و هدف: عوامل بسیاری در ارتقای سرسختی روان‌شناختی دانشجویان در دوران کرونا نقش دارند. هدف مطالعه حاضر تعیین نقش مقابله‌های مذهبی و هوش اخلاقی در پیش‌بینی سرسختی روان‌شناختی دانشجویان در دوران کرونا بود.

مواد و روش‌ها: مطالعه حاضر توصیفی-تحلیلی بود. جامعه آماری این پژوهش شامل تمامی دانشجویان دختر و پسر دانشکده پرستاری و مامایی شهر قائن در سال تحصیلی ۱۴۰۰-۱۳۹۹ بودند. درمجموع ۱۸۰ نفر به روش نمونه‌گیری در دسترس انتخاب و به مقیاس مقابله مذهبی پارگامنت و همکاران، هوش اخلاقی لنیک و کیل و سرسختی روان‌شناختی کیامرثی و همکاران به شیوه اجرای اینترنتی پاسخ دادند. برای تحلیل داده‌ها از آزمون همبستگی پیرسون و رگرسیون چندگانه به شیوه هم‌زمان با استفاده از نرم‌افزار SPSS نسخه ۲۵ استفاده شد.

یافته‌ها: نتایج نشان داد رابطه بین مقابله مذهبی مثبت و هوش اخلاقی با سرسختی روان‌شناختی مثبت و معنادار، اما رابطه بین مقابله مذهبی منفی با سرسختی روان‌شناختی منفی و معنادار بود ($P<۰/۰۱$). همچنین مقابله‌های مذهبی و هوش اخلاقی ۴۷/۹ درصد از واریانس سرسختی روان‌شناختی را تبیین کردند.

نتیجه‌گیری: بر اساس نتایج می‌توان سرسختی روان‌شناختی دانشجویان را در دوران کرونا از طریق مقابله‌های مذهبی و هوش اخلاقی پیش‌بینی کرد. ازاین‌رو، درنظرگرفتن این دو متغیر در برنامه‌های آموزشی دانشجویان توصیه می‌شود.

واژگان کلیدی: سرسختی روان‌شناختی؛ کرونا؛ مقابله‌های مذهبی؛ هوش اخلاقی

مقدمه

کرونا ویروس ۲۰۱۹ (Coronavirus 2019) از شهر ووهان، استان هوبی کشور چین آغاز شد و پس از مدت کوتاهی در سرتاسر جهان انتقال یافت. اولین مورد کرونا ویروس ۲۰۱۹ کشور ایران در تاریخ ۳۰ بهمن ۱۳۹۸ در استان قم شناسایی شد. گسترش این بیماری در سطح جهانی آن‌چنان پرسرعت بود که به‌عنوان بزرگ‌ترین تهدید سلامت عمومی افراد در سال ۲۰۲۰ شناخته شد [۱]. ویروس کووید ۱۹ علائم بسیار متنوعی مانند تب بالا، سرفه خشک، بدن‌درد و تنگی نفس دارد. دامنه گسترده شیوع‌شناسی، شایعات و اطلاعات غلط درباره منشأ بیماری، شکست در درمان‌های مختلف و قدرت انتقال زیاد این بیماری باعث شده است استرس و اضطراب قابل‌ملاحظه‌ای حول کرونا ویروس ۲۰۱۹ در افراد سالم به وجود آید [۲]. یکی از تدابیر در نظر گرفته‌شده برای مهار و کنترل ویروس کووید ۱۹، ایجاد قرنطینه خانگی، فاصله‌گذاری اجتماعی، تعطیلی مدارس و دانشگاه‌ها بود. بسیاری از دانشجویان برای اولین بار بود که در کلاس‌های مجازی شرکت می‌کردند و تجربه چنین بیماری همه‌گیری را نداشتند؛ همین موضوع موجب ایجاد ترس و استرس قابل‌توجهی در آن‌ها شد [۳].

[Downloaded from psj.umsha.ac.ir on 2028-12-26]

[DOI: 10.61186/psj.19.4.25]

باوجوداین، افراد به دلیل تفاوت‌های فردی و ویژگی‌های شخصیتی که بین آن‌ها وجود دارد، به شیوه‌های گوناگون در برابر حوادث و فشارهای زندگی واکنش نشان می‌دهند [۴]. در همین راستا محققان در بین جنبه‌های مهم شخصیتی، از سرسختی روان‌شناختی نام می‌برند که ویژگی مهمی در مواجهه با حوادث فشارزای زندگی است و به‌عنوان یک منبع مقاومت و سپر محافظ عمل می‌کند [۶-۵]. سرسختی روانشناختی (Psychology Hardiness) را ترکیبی از باورها درباره خویش و جهان تعریف می‌کنند که از سه مؤلفه تعهد (احساس درآمیختگی با بسیاری از جنبه‌های زندگی مثل خانواده، شغل و روابط بین‌فردی. فردی که این احساس را دارد، معنا و هدفمندی زندگی و کار و خانواده را دریافته است)، کنترل (اعتقاد مبنی بر اینکه رویدادهای زندگی و پیامدهای آن قابل پیش‌بینی و کنترل هستند و می‌توان آن‌ها را تغییر داد) و مبارزه‌جویی (این باور که تغییر، جنبه‌ای عادی از زندگی است و وضعیت‌های مثبت یا منفی که به سازگاری مجدد نیاز دارند، فرصتی برای رشد و یادگیری بیشتر هستند، نه تهدیدی برای امنیت و آسایش فرد) تشکیل شده و درعین‌حال یک ساختار واحد است که از عمل یکپارچه و هماهنگ این سه مؤلفه مرتبط با هم سرچشمه می‌گیرد [۸-۷]. پژوهش‌ها از نقش سرسختی روان‌شناختی در کاهش اضطراب کرونا [۹]، کاهش استرس دوران دانشجویی [۱۰] و بهبود بهزیستی ذهنی در پرستاران [۱۱] حکایت دارند.

از سویی هوش اخلاقی (Moral Intelligence) به‌عنوان منشوری برای راهنمایی رفتار انسان و تصمیم‌گیری درباره آنچه درست و نادرست است، در شرایط سخت عمل می‌کند و چارچوبی را برای عملکرد صحیح انسان فراهم می‌آورد [۱۲]. هوش اخلاقی توصیف‌کننده تمایل و توانایی فرد در پیشبرد اهداف غیرشخصی و مسائلی به‌غیراز مسائل شخصی است که قواعد پویا و پایدار را ساختاردهی می‌کند و فعالیت فرد را در محیطش بهبود می‌بخشد [۱۳]. ازنظر Lennick و Kiel ابعاد هوش اخلاقی عبارت است از: ۱) درست‌کاری: کسی که هوش اخلاقی بالایی دارد، به شیوه‌هایی که با عقایدش سازگار باشد، عمل می‌کند؛ ۲) مسئولیت‌پذیری: کسی که هوش اخلاقی بالایی دارد، مسئولیت اعمال و اشتباهات خود را می‌پذیرد؛ ۳) دلسوزی: فرد دلسوز در اوضاع نابسامان دیگران، از خود دلسوزی نشان می‌دهد؛ ۴) بخشش: یعنی فرد نیازهای روحی خود و دیگران را حس می‌کند و از خطاهای دیگران می‌گذرد [۱۴]. این ابعاد چهارگانه ۱۰ مجموعه شایستگی دارند که شامل انسجام، صداقت، شجاعت، رازداری، انجام تعهدات فردی، خودکنترلی، خودمحورسازی، کمک به دیگران، مراقبت از دیگران و درک نیازهای روحی خود است [۱۵]. از مهم‌ترین فواید هوش اخلاقی می‌توان به فعالیت‌های گروهی، افزایش بهره‌وری، تصمیم‌گیری بر مبنای اصول اخلاقی و ارزشی اشاره کرد که در به‌وجودآمدن تصویری مثبت از مدیریت بحران در ذهن مردم مؤثر است [۱۶]. در همین راستا رابطه هوش اخلاقی با حل مسائل پیچیده و مواجهه با چالش‌های بشری [۱۷]، نقش هوش اخلاقی در پیش‌بینی تاب‌آوری پرستاران [۱۸] و رابطه هوش اخلاقی با تاب‌آوری روان‌شناختی دانش‌آموزان [۱۹] تأیید شده است.

در اثر تغییراتی که در زمینه فکری و معنوی در زندگی انسان‌ها ایجاد شده است، آدمی خلأ و شکاف عظیمی در عرصه زندگی تجربه کرده و آن نبود باورهای معنوی و نگرش‌های مذهبی است [۱۰]. مقابله مذهبی (Religious coping) بیانگر تلاش‌هایی برای استفاده از آموزه‌های دینی، با هدف درک و رویارویی با تجارب تنیدگی‌زای زندگی است [۲۰]. مقابله مذهبی منبعی درونی برای جست‌وجوی معنا، افزایش صمیمیت با خدا، دریافت مفهوم زندگی و کسب آرامش است [۲۱]. در مقابله مذهبی از منابع مذهبی مثل دعا، نیایش، توکل و توسل به خداوند برای مقابله استفاده می‌شود [۲۲]. مقابله مذهبی به دو صورت مثبت و منفی دیده می‌شود؛ گروهی که هنگام رویارویی با حوادث، آن را آزمایش الهی می‌پندارند و به خداوند و مذهب خوش‌بین هستند، از سبک مقابله مذهبی مثبت و گروه دیگر که این حوادث را تنبیه الهی یا مداخله شیطان و عوامل منفی دیگر در نظر می‌گیرند، از سبک مقابله مذهبی منفی استفاده می‌کنند [۲۳]. در مطالعات ارتباط نگرش مذهبی با سرسختی روان‌شناختی در دانشجویان [۲۴]، رابطه جهت‌گیری مذهبی و سرسختی روان‌شناختی در دانشجویان [۲۵] و تأثیر عمل به باورهای مذهبی بر تاب‌آوری و سرسختی روان‌شناختی [۲۶] بررسی شده است.

دانشجویان عضو اصلی دانشگاه به‌حساب می‌آیند و زندگی دانشجویی از مراحل کسب تجربه و حضور فعال در اجتماع و دوران دانشجویی یکی از مهم‌ترین بخش‌های حیات فردی و اجتماعی است. در بعضی مواقع ممکن است این مقطع به دوره‌ای با تجارب نامطلوب در زندگی فرد تبدیل شود و آثار نامطلوبی بر او بگذارد. برخورد صحیح با تجربیات خوب و بد، نقش مهمی در زندگی فرد خواهد داشت که دراین‌بین عوامل مختلف تأثیر بسیار تعیین‌کننده‌ای دارند. ازاین‌رو شناسایی عوامل مؤثر در راستای برنامه‌ریزی برای بهبود وضعیت روان‌شناختی آنان ضروری است [۲۷]. مرور پیشینه پژوهش نشان می‌دهد در زمینه ارتباط متغیرهای مذکور در جامعه هدف و در بعد زمانی ایام کرونا، تاکنون مطالعه‌ای به‌صورت مستقیم انجام نشده است و در این زمینه خلأ پژوهشی احساس می‌شود. ازاین‌رو پژوهش حاضر با هدف بررسی نقش مقابله‌های مذهبی و هوش اخلاقی در پیش‌بینی سرسختی روان‌شناختی دانشجویان در دوران کرونا انجام شد و به دنبال پاسخ به این سؤال است که آیا مقابله‌های مذهبی و هوش اخلاقی در پیش‌بینی سرسختی روان‌شناختی دانشجویان در دوران کرونا نقش دارند.

[Downloaded from psj.umsha.ac.ir on 2028-12-26]

[DOI: 10.52547/psj.19.4.25]

مواد و روش‌ها

مطالعه حاضر توصیفی-تحلیلی بود. جامعه آماری شامل تمامی دانشجویان دختر و پسر دانشکده پرستاری و مامایی شهر قائن در سال تحصیلی ۱۴۰۰-۱۳۹۹ بودند (۳۵۰ نفر) که بر اساس جدول کرجسی و مورگان [۲۸]، ۱۸۰ نفر به روش نمونه‌گیری در دسترس از بین افرادی انتخاب شدند که داوطلب مشارکت در پژوهش بودند و به شیوه اجرای اینترنتی از طریق کانال‌های ارتباطی دانشجویان یعنی شبکه‌های اجتماعی مانند تلگرام، واتساپ و صفحات اینستاگرامی پاسخ دادند (به علت شرایط خاص جامعه، دسترسی مستقیم نداشتن به دانشجویان، محدودیت‌های تردد و ارتباط‌های اجتماعی). ملاک‌های ورود شامل رضایت آگاهانه، حضور داوطلبانه، دانشجوی کارشناسی بودن، محدوده سنی ۱۸ تا ۲۵ سال بود. ملاک خروج نیز شامل ناقص و مخدوش بودن پرسش‌نامه‌ها بود.

ابزار پژوهش

مقیاس مقابله مذهبی

Pargament و همکاران در سال ۲۰۰۰ این مقیاس ۱۴ سؤالی را منتشر کردند. این فرم دو خرده‌مقیاس مقابله دینی مثبت و مقابله دینی منفی را بر اساس مقیاس لیکرت چهاردرجه‌ای از هیچ‌وقت (۰) تا همیشه (۳) می‌سنجد. Pargament و همکاران روایی محتوایی این مقیاس را تأیید و پایایی به روش همسانی درونی (آلفای کرونباخ) را برای مقیاس‌های مثبت و منفی در دو جمعیت دانشجویان و بیماران بستری در بیمارستان با سن بیش از ۵۵ سال به ترتیب ۰/۹۰، ۰/۸۷، ۰/۸۱ و ۰/۶۹ گزارش کردند [۲۹]. در ایران مظاهری و شهابی‌زاده روایی و تحلیل مؤلفه‌ها را با چرخش ایلمین ساختار ساده، ۳۹/۵ درصد برای مقابله مذهبی مثبت و ۱۱/۳ درصد برای مقابله مذهبی منفی به دست آوردند. همچنین پایایی به روش همسانی درونی (ضریب آلفای کرونباخ) را برای مقابله مذهبی مثبت و منفی به ترتیب ۰/۹۵ و ۰/۹۳ گزارش کردند [۳۰].

مقیاس هوش اخلاقی

Lennick و Kiel در سال ۲۰۰۵ این مقیاس ۴۰ سؤالی را ساختند که چهار مؤلفه درست‌کاری، مسئولیت، دلسوزی و بخشش را در طیف لیکرت ۵ درجه‌ای از هرگز (۱) تا همیشه (۵) می‌سنجد. دامنه نمرات بین ۴۰ تا ۲۰۰ است که نمرات بیشتر نشان‌دهنده میزان هوش اخلاقی بیشتر است و بالعکس. در مطالعه Lennick و Kiel ضریب روایی محتوایی مطلوب و ضریب پایایی به روش آلفای کرونباخ ۰/۸۴ به دست آمد [۳۱]. در مطالعه بهرامی و همکاران نیز روایی صوری و محتوایی پرسش نامه توسط متخصصان تأیید شد. همچنین پایایی پرسش‌نامه ترجمه‌شده با انجام آزمون-بازآزمون در یک نمونه ۱۶ نفره از جامعه پژوهش محاسبه شد و ضریب آلفای کرونباخ ۰/۸۹ به‌دست آمد [۳۲].

مقیاس سرسختی روان‌شناختی

کیامرثی و همکاران در سال ۱۳۷۷ این پرسش‌نامه ۲۰ سؤالی را به‌منظور سنجش سرسختی روان‌شناختی ساختند که سه خرده‌مقیاس مبارزه‌جویی، مهار و تعهد را با طیف چهارگزینه‌ای از هرگز (نمره صفر) تا بیشتر اوقات (نمره ۳) نمره‌گذاری می‌کند. سؤالات ۶، ۷، ۱۰، ۱۳، ۱۷ و ۲۱ به‌صورت بالعکس نمره‌گذاری می‌شود؛ بنابراین، دامنه نمرات بین ۲۰ تا ۶۰ است که نمرات بیشتر نشان‌دهنده سرسختی بیشتر است. کیامرثی و همکاران روایی این آزمون را به روش روایی هم‌زمان با سه ملاک مقیاس اضطراب عمومی، پرسش‌نامه افسردگی و خودشکوفایی مزلو محاسبه کردند که ضرایب به‌دست‌آمده به ترتیب ۰/۶۵، ۰/۶۷ و ۰/۶۲ بود. همچنین ضرایب پایایی را به دو روش بازآزمایی و آلفای کرونباخ به ترتیب ۰/۸۴ و ۰/۷۶ گزارش کردند [۳۳] .

در این پژوهش تمامی اصول اخلاقی شامل رضایت آگاهانه، حفظ حریم خصوصی، ناشناس‌بودن پاسخگویان و محرمانه‌بودن اطلاعات در مورد آزمودنی‌ها رعایت شده است. همچنین برای تجزیه‌وتحلیل داده‌ها از میانگین، انحراف معیار و پس از بررسی پیش‌فرض‌های آماری، از آزمون همبستگی پیرسون و رگرسیون چندگانه به شیوه هم‌زمان در سطح معنی‌داری α=۰/۰۱ با استفاده از نرم‌افزار SPSS نسخه ۲۵ استفاده شد.

یافته‌ها

بر اساس یافته‌های جمعیت‌شناختی مربوط به اعضای نمونه، از بین ۱۸۰ نفر حاضر، ۶۲ نفر ۱۹ سال، ۴۹ نفر ۲۰ سال، ۳۲ نفر ۲۱ سال، ۲۵ نفر ۲۲ سال و ۱۲ نفر ۲۳ سال سن داشتند. ۱۰۲ نفر دختر و ۷۸ نفر نیز پسر بودند. ۱۱۶ نفر مجرد و ۶۴ نفر متأهل بودند. در جدول ۱ یافته‌های توصیفی متغیرهای پژوهش گزارش شده است بر اساس نتایج به‌دست‌آمده از جدول ۲، ضرایب همبستگی محاسبه‌شده بین مقابله مذهبی مثبت و هوش اخلاقی با سرسختی روان‌شناختی مثبت و همبستگی بین مقابله مذهبی منفی با سرسختی روان‌شناختی منفی و در سطح آلفای ۰/۰۱ معنی‌دار بود ($p<$۰/۰۱). بر این اساس نتیجه گرفته می‌شود مقابله مذهبی مثبت و هوش اخلاقی با سرسختی روان‌شناختی رابطه مستقیم و مقابله مذهبی منفی با سرسختی روان‌شناختی رابطه معکوس دارد. به‌منظور پیش‌بینی سرسختی روان‌شناختی دانشجویان از طریق مقابله‌های مذهبی و هوش اخلاقی از آزمون رگرسیون چندگانه استفاده شد. برای بررسی استقلال باقی مانده‌ها از آماره دوربین-واتسون استفاده شد. مقدار آماره دوربین-واتسون ۱/۷۷۹ به‌دست آمد که با توجه به اینکه مقدار آن در فاصله ۱/۵ تا ۲/۵ قرار دارد، می‌توان گفت که پیش‌فرض .

[Downloaded from psj.umsha.ac.ir on 2028-12-26]

[DOI: 10.52547/psj.19.4.25]

جدول ۱: یافته‌های توصیفی متغیرهای پژوهش

متغیر	میانگین	انحراف معیار
۱- مقابله مذهبی مثبت	۱۱/۴۰	۱/۶۶۸
۲- مقابله مذهبی منفی	۱۵/۳۳	۱/۵۷۷
۳-درست‌کاری	۳۲/۷۷	۶/۳۶۸
۴-مسئولیت	۲۶/۵۰	۴/۹۱۶
۵-دلسوزی	۲۹/۷۷	۴/۰۰۸
۶-بخشش	۳۱/۸۱	۶/۵۷۳
۷-هوش اخلاقی	۱۲۰/۸۵	۱۶/۵۷۷
۸- سرسختی روان‌شناختی	۴۰/۱۲	۴/۹۵۱

جدول ۲: ماتریس ضرایب همبستگی بین مقابله‌های مذهبی و هوش اخلاقی با سرسختی روان‌شناختی

متغیر	۱	۲	۳	۴	۵	۶	۷	۸
۱- مقابله مذهبی مثبت	۱							
۲- مقابله مذهبی منفی	-۰/۳۸۱**	۱						
۳-درست‌کاری	۰/۵۷۸**	-۰/۲۳۷**	۱					
۴-مسئولیت	۰/۶۱۹**	-۰/۲۶۷**	۰/۵۵۶**	۱				
۵-دلسوزی	۰/۲۱۱**	-۰/۲۴۱**	۰/۲۰۵**	۰/۱۷۷**	۱			
۶-بخشش	۰/۶۶۵**	-۰/۲۴۴**	۰/۵۱۵**	۰/۵۸۳**	۰/۳۳۷**	۱		
۷-هوش اخلاقی	۰/۷۲۰**	-۰/۳۲۵**	۰/۸۰۳**	۰/۷۸۴**	۰/۵۰۷**	۰/۸۴۹**	۱	
۸- سرسختی روان‌شناختی	۰/۵۷۷**	-۰/۳۴۸**	۰/۵۰۳**	۰/۵۵۷**	۰/۳۶۳**	۰/۵۸۶**	۰/۶۷۹**	۱

**معنی‌داری در سطح ۰/۰۱

جدول ۳: نتایج تحلیل رگرسیون برای پیش‌بینی سرسختی روان‌شناختی بر اساس متغیر مقابله‌های مذهبی و هوش اخلاقی

	ضرایب استانداردنشده		ضرایب استانداردشده	t	سطح معنی‌داری	R	تعدیل شده R مجذور	مقدار F	سطح معنی‌داری
	B	خطای استاندارد	Beta						
ثابت	۲۰/۲۱۳	۴/۳۴۵		۴/۶۵۳	<۰/۰۱	۰/۷۰۳	۰/۴۷۹	۳۴/۱۲۷	۰/۰۱
مقابله مذهبی مثبت	۰/۴۶۹	۰/۲۲۷	۰/۱۵۸	۲/۰۶۷	<۰/۰۵				
مقابله مذهبی منفی	-۰/۳۵۲	۰/۱۷۲	-۰/۱۱۱	-۲/۰۴۶	<۰/۰۵				
درست‌کاری	۰/۱۰۰	۰/۰۵۰	۰/۱۲۸	۲/۰۰۳	<۰/۰۵				
مسئولیت	۰/۲۰۷	۰/۰۶۸	۰/۲۰۶	۳/۰۲۹	<۰/۰۱				
دلسوزی	۰/۲۰۹	۰/۰۶۶	۰/۱۷۰	۳/۱۸۵	<۰/۰۱				
بخشش	۰/۱۵۹	۰/۰۵۴	۰/۲۱۰	۲/۹۲۴	<۰/۰۱				

استقلال باقی‌مانده‌ها رعایت شده است. نرمال‌بودن توزیع نمرات با استفاده از آزمون کولموگروف-اسمیرنوف بررسی شد که با توجه به عدم معنی‌داری مقادیر به‌دست‌آمده، فرض نرمال‌بودن توزیع نمرات پذیرفته شد (P<۰/۰۵). برای بررسی وجود هم‌خطی چندگانه بین متغیرهای پیش‌بین از شاخص‌های تحمل و عامل تورم واریانس (VIF) استفاده شد که با توجه به نتایج به‌دست‌آمده انحرافی از مفروضه هم‌خطی چندگانه مشاهده نشد.

مقدار F به‌دست‌آمده برای بررسی مدل رگرسیونی ۳۴/۱۲۷ است که در سطح آلفای کوچک‌تر از ۰/۰۱ معنی‌دار است که نشان می‌دهد مقابله‌های مذهبی و هوش اخلاقی می‌تواند تغییرات مربوط سرسختی روان‌شناختی را به‌خوبی تبیین کند و نشان‌دهنده مناسب‌بودن مدل رگرسیونی ارائه‌شده است.

با توجه به نتایج جدول ۳، ضریب همبستگی چندگانه بین متغیرهای مستقل و متغیر وابسته ۰/۷۰۳ است. همچنین مقدار

[Downloaded from psj.umsha.ac.ir on 2028-12-26]

[DOI: 10.52547/psj.19.4.25]

مجذور R تعدیل‌شده ۰/۴۷۹ است که نشان می‌دهد مقابله‌های مذهبی و هوش اخلاقی ۴۷/۹ درصد از واریانس سرسختی روان‌شناختی را تبیین کرده است. بر اساس نتایج به‌دست‌آمده، متغیر مقابله مذهبی مثبت (β=۰/۱۵۸،p<۰/۰۵) و مؤلفه‌های هوش اخلاقی شامل درست‌کاری (β=۰/۱۲۸ ،p<۰/۰۵)، مسئولیت (β=۰/۲۰۶،p<۰/۰۱)، دلسوزی (β=۰/۱۷۰،p<۰/۰۱) و بخشش (β =۰/۲۱۰،p<۰/۰۱) به‌صورت مثبت و مقابله مذهبی منفی (β =-۰/۱۱۱،p<۰/۰۵) به‌صورت منفی سرسختی روان‌شناختی دانشجویان را پیش‌بینی می‌کنند.

بحث

هدف مطالعه حاضر بررسی نقش مقابله‌های مذهبی و هوش اخلاقی در پیش‌بینی سرسختی روان‌شناختی دانشجویان در دوران کرونا بود. نتایج نشان داد رابطه بین مقابله مذهبی مثبت با سرسختی روان‌شناختی مثبت و معنادار، اما رابطه بین مقابله مذهبی منفی با سرسختی روان‌شناختی منفی و معنادار بود. همچنین نتایج نشان داد مقابله‌های مذهبی سرسختی روان‌شناختی دانشجویان را پیش‌بینی می‌کنند. بر این اساس نتیجه می‌شود که با افزایش مقابله مذهبی مثبت و کاهش مقابله مذهبی منفی، سرسختی روان‌شناختی ارتقا می‌یابد. یافته به‌دست‌آمده با نتایج مطالعات پیشین در این زمینه همسو است؛ به‌طور مثال، نتایج پژوهش اکبری نشان داد بین نگرش‌های مذهبی با سرسختی روان‌شناختی در دانشجویان رابطه وجود دارد [۲۴]. همچنین مطالعه یاسمی‌نژاد و همکاران نشان داد بین جهت‌گیری مذهب درونی و سرسختی روان‌شناختی دانشجویان رابطه مثبت معناداری وجود دارد، اما بین جهت‌گیری مذهب بیرونی و سرسختی روان‌شناختی دانشجویان رابطه منفی معناداری وجود دارد [۲۵].

در همین راستا در پژوهشی دیگر نشان داده شد عمل به باورهای مذهبی سرسختی روان‌شناختی و میزان تاب‌آوری فرد را به‌طور مثبت پیش‌بینی می‌کند [۲۶]. در تبیین یافته فوق می‌توان گفت که در سبک مقابله مذهبی منفی، ترس از تنبیه و طرد از سوی خدا توسط فرد، مدنظر قرار می‌گیرد. این افراد خدا را بیشتر منبعی از درد و تنبیه می‌دانند تا منبعی از عشق و محبت و دوست‌داشتن، درحالی‌که مقابله مذهبی مثبت بر رابطه عاشقانه با خدا، حس ارتباط معنوی با دیگران، اعتقاد به بخشندگی و بخشایشگری خدا، هدفمندی دنیا و درنتیجه دیدگاهی مثبت نسبت به آفرینش مبتنی است. هرچه جهت‌گیری مذهبی فرد در ابعاد زندگی قوی‌تر باشد، فرد اختلال روانی و اضطراب کمتری را تجربه می‌کند و عزت‌نفس بیشتری خواهد داشت [۳۴]. در تبیینی دیگر می‌توان گفت، افراد سرسخت به احتمال بیشتری در رویارویی با شرایط ناگوار، در جست‌وجوی معنا هستند. داشتن ایمان به خداوندی که سرچشمه همه امور به دست اوست و خداوندی که بسیار چاره‌جوست، تحمل افراد را در برابر سختی‌ها افزایش و آن‌ها را برای غلبه بر چالش‌ها و تغییرات در زندگی یاری می‌دهد. کسانی که ایمان آورده‌اند، قلب‌هایشان مطمئن و آرام خواهد بود؛ چون تنها با ذکر خدا دل‌ها آرام می‌گیرد (آیه ۱۸ و ۱۹ سوره رعد). از نظر خداوند کسانی که ایمان آورده‌اند می‌دانند زمین مکانی برای آزمایش است؛ بنابراین، در برابر سختی‌ها و مصیبت‌ها جزع‌وفزع نمی‌کنند و مصیب وارده را نوعی مشیت الهی می‌دانند [۳۵]. همچنین فطرت خداجوی انسان، زمینه و بافت مذهبی، فرهنگی و قومی در کشور ما، وجود ریشه‌های عمیق معنویت و باورهای مذهبی، وجود الگوها و نمونه‌های صبر ائمه و ... منابع حمایتی مهمی به شمار می‌آیند که سرسختی روان‌شناختی فرد را در برابر مشکلات زندگی و سختی‌های دنیا افزایش می‌دهد.

دیگر یافته پژوهش نشان داد رابطه بین هوش اخلاقی با سرسختی روان‌شناختی مثبت و معنادار است و مؤلفه‌های هوش اخلاقی شامل درست‌کاری، مسئولیت‌پذیری، دلسوزی و بخشش، سرسختی روان‌شناختی دانشجویان را پیش‌بینی می‌کنند. از یافته فوق این‌گونه می‌توان برداشت کرد که با ارتقای هوش اخلاقی و ابعاد آن، میزان سرسختی روان‌شناختی افزایش می‌یابد. نتیجه به‌دست‌آمده با نتایج مطالعات مشابه و نزدیک در این زمینه همسو است؛ برای مثال، بر اساس نتایج پژوهش انصاری شهیدی و همکاران، پرستارانی که هوش اخلاقی بالایی دارند، تاب‌آوری بیشتری نیز دارند و هوش اخلاقی پیش‌بینی‌کننده تاب‌آوری است [۱۸]. همچنین نتایج پژوهش رمضان‌زاده و مصلح نشان داد هوش معنوی و هوش اخلاقی ۲۵ درصد از واریانس تاب‌آوری دانش‌آموزان را به‌طور معنی‌داری پیش‌بینی می‌کنند [۱۹]. در تبیین یافته پژوهش می‌توان چنین استدلال کرد که بر اساس نظریه Lennick و Kiel، هوش اخلاقی به معنای ظرفیت ذهن افراد برای تعیین این نکته مهم است که چگونه باید از اصول جهان‌شمول بشری در ارزش‌ها، اهداف و فعالیت‌ها در زندگی استفاده کرد [۱۴]؛ بدین معنا که هوش اخلاقی با بهبود روابط موجب درک متقابل به بهبود عملکرد و درنتیجه کاهش تضادها در محیط پراسترس می‌شود و به تصمیم‌گیری‌های درست و متناسب با موقعیت از شیوه‌های حل مسئله، حمایت اجتماعی و ارزیابی شناختی منجر می‌شود [۳۶].

هوش اخلاقی ترکیبی از دانش، تمایل و اراده است و بر افزایش سرسختی روان‌شناختی تأثیر دارد. هوش اخلاقی به معنی ظرفیت و توانایی درک درست از نادرست، داشتن اعتقادات اخلاقی قوی و عمل به آن‌ها و رفتار صحیح و درست است که کاربرد آن‌ها در زندگی روزمره باعث افزایش انطباق‌پذیری فرد می‌شود؛ به‌ویژه بر نقش هوش اخلاقی در افزایش تحمل و توان خویشتن‌داری تأکید شده است [۳۷].

[Downloaded from psj.umsha.ac.ir on 2028-12-25]

[DOI: 10.52547/psj.19.4.25]

از محدودیت‌های پژوهش حاضر می‌توان به روش نمونه‌گیری و ابزارهای خودگزارش‌دهی اشاره کرد. همچنین ممکن است افراد خویشتن‌نگری کافی نداشته باشند و مسئولانه به پرسش‌ها پاسخ ندهند که این عوامل دقت نتایج را تا حدودی کاهش می‌دهد. لذا پیشنهاد می‌شود در پژوهش‌های آتی برای اندازه‌گیری و جمع‌آوری داده، از مصاحبه‌های ساختاریافته یا نیمه ساختاریافته استفاده شود. همچنین برای افزایش سرسختی روان‌شناختی باید به ترتیب هوش اخلاقی و مقابله‌های مذهبی را افزایش داد. برای این منظور می‌توان از کارگاه‌های آموزشی ارتقای هوش اخلاقی و مقابله‌های مذهبی استفاده کرد.

نتیجه‌گیری

نتایج حاصل از تحلیل داده‌ها نشان داد مقابله‌های مذهبی و هوش اخلاقی توانسته‌اند نقش پیش‌بین در سرسختی روان‌شناختی دانشجویان در دوران کرونا داشته باشد. لذا به متخصصان حوزه آموزش و درمان مخصوصاً متخصصانی که در زمینه درمان مشکلات روان‌شناختی فعالیت می‌کنند، پیشنهاد می‌شود بیشتر به ویژگی هوش اخلاقی و سرسختی روان‌شناختی در دانشجویان توجه کنند و در قالب برنامه‌های آموزشی و پرورشی در راستای ارتقای و بهبود بیشتر آن گام بردارند.

تشکر و قدردانی

بدین‌وسیله از تمامی کسانی که ما را در انجام این پژوهش یاری کردند، تشکر و قدردانی می‌کنیم.

تضاد منافع

در این پژوهش بین نویسندگان تضاد منافعی وجود ندارد.

ملاحظات اخلاقی

این پژوهش از کمیته اخلاق در پژوهش دانشگاه علوم پزشکی بیرجند کد اخلاق با شماره IR.BUMS.REC.1399.426 دارد.

سهم نویسندگان

تمامی نویسندگان در نوشتن مقاله سهم برابر داشته‌اند.

حمایت مالی

پژوهش حاضر با حمایت معنوی دانشگاه پیام نور حاجی‌آباد خراسان جنوبی انجام شده است.

REFERENCES

1. Wu Z, McGoogan JM. Characteristics of and important lessons from the coronavirus disease 2019 (COVID-19) outbreak in China: summary of a report of 72 314 cases from the Chinese Center for Disease Control and Prevention. JAMA. 2020;323(13):1239-42.
2. Peeri NC, Shrestha N, Rahman MS, Zaki R, Tan Z, Bibi S, et al. The SARS, MERS and novel coronavirus (COVID-19) epidemics, the newest and biggest global health threats: what lessons have we learned? International Journal of Epidemiology. 2020;49(3):717-26.
3. MacArthur KR, Cox MJ, Egan C, Komer L. Pre-existing social conditions: a call to prevent the perpetuation of gender inequalities in research production during COVID-19. International Journal of Medical Students. 2020;8(3):217-9.
4. Rathus S. General psychology. Trans: Ebrahimi Moghaddam H. Tehran: Savalan Publication; 2007.
5. Abdolmaleki A, Goodarzi K. The effect of treatment-based summoning of thoughts and assumptions in reducing cognitive distortions female students. Journal of Motor and Behavioral Sciences. 2020;3(3):321-8.
6. Erbes CR, Arbisi PA, Kehle SM, Ferrier-Auerbach AG, Barry RA, Polusny MA. The distinctiveness of hardiness, positive emotionality, and negative emotionality in National Guard soldiers. Journal of Research in Personality. 2011;45(5):508-12.
7. Desai Rahul B. Psychological hardiness among college students. The International Journal of Indian Psychology. 2017;4(3):80-4.
8. Nordmo M, Hystad SW, Sanden S, Johnsen BH. The effect of hardiness on symptoms of insomnia during a naval mission. International Maritime Health. 2017;68(3):147-52.
9. Amirfakhraei A, Masoumifard M, Esmaeilishad B, Dasht Bozorgi Z, Darvish Baseri L. Prediction of Corona virus anxiety based on health concern, psychological hardiness, and positive meta-emotion in diabetic patients. Journal of Diabetes Nursing. 2020;8(2):1072-83.
10. Pordanjani TR, Ebrahimi AM, Doostkam Z. Religious attitudes and psychological hardiness as predictors of stress in students' life. Journal of Research on Religion & Health. 2018;4(4):21-32. (Persian)
11. Sharifi K. The role of spiritual experiences and psychological hardiness in prediction with subject well-being in nurses. Rooyesh. 2019;7(10):67-84. (Persian)
12. Kashani F, Hojjati H, Hekmati N, Farhadie A. Relationship between moral intelligence and anger in social security hospital nurses. Education and Ethics in Nursing. 2018; 7(3):1-7. (Persian)
13. Esmaeili Tarzi Z, Beheshtifar M, Esmaeili Tarzi H. Relationship between managers, moral intelligence and their building trust in the executive organizations of Kerman city. Ethics in Science and Technology. 2013;8(1):70-84. (Persian)
14. Lennick D, Kiel F. Moral intelligence 2.0: enhancing business performance and leadership success in turbulent times. New Jersey: Pearson Prentice Hall; 2011.
15. Arefi M, Latifian M. Investigating the role of empathy and maxiolistic beliefs in the adequacy and inability of students aged between nine and twelve years. Education and Learning Studies. 2011;3(1):61-82. (Persian)
16. Rucinski DA, Bauch PA. Reflective, ethical, and moral constructs in educational leadership preparation: effects on graduates' practices. Journal of Educational Administration. 2006;44(5):487-508.
17. Narvaez D. Moral complexity: the fatal attraction of truthiness and the importance of mature moral functioning. Perspectives on Psychological Science. 2010;5(2):163-81.
18. Ansari Shahidi M, Tat M, Badrizadeh A, Maleki S. The role of ethical intelligence and professional value in predicting nurses' resilience. Yafteh. 2018;20(3):48-58. (Persian)
19. Ramezanzadeh S, Moslehamirdehi H. Explain the relationship between moral intelligence, spiritual intelligence and psychological resilience in students: the role of mediating spiritual intelligence. Pouyesh in Humanities Education. 2020;6(21):29-38. (Persian)
20. Davoodvandi F, Shokri O. Positive and negative religious coping strategies: psychometric analysis of the religious coping scale among Iranian students. Psychology and Religion. 2015;8(1):41-62. (Persian)

[Downloaded from psj.umsha.ac.ir on 2028-12-26]

[DOI: 10.61186/psj.19.4.25]

21. Pargament KI. Religion and coping: the current state of knowledge. Oxford: Oxford University Press; 2011.
22. Pargament KI, Mahoney A. Theory:" Sacred matters: sanctification as a vital topic for the psychology of religion". The International Journal for the Psychology of Religion. 2005;15(3):179-98.
23. Hosseini SM, Mollazadeh J, Afsar KP, Amini LM. The relationship between attachment styles and religious coping styles with mental health among HIV+ patients. Journal of Fundamentals of Mental Health. 2012;14(1):6-15. (Persian)
24. Akbari B. The religious attitude within psychological hardiness attachment styles among students who appeal for divorce. Journal of Holistic Nursing and Midwifery. 2016;26(2):1-8. (Persian)
25. Yaseminejad P, Golmohammadian M, Feli B. Investigating the relationship between religious orientation and psychological hardiness in students. Quarterly Journal of Research in Islamic Education. 2010;19(12):119-37. (Persian)
26. Imanifar H, Aghayousefi A, Safarinia M. Investigating the effect of practicing religious beliefs on resilience and psychological toughness among religious students. Quarterly Journal of Research in Islamic Education. 2015;23(28):131-47. (Persian)
27. Shahandeh A, Abdoljabbari M, Olyanasab S, Rahmani R. The relationship between moral intelligence and demographic features of Payame Noor University students of Khoy and Mahabad with special emphasis on Quranic and psychological teachings. Journal of Research on Religion and Health. 2019;5(3):72-83. (Persian)
28. Krejcie RV, Morgan DW. Determining sample size for research activities. Educational and Psychological Measurement. 1970;30(3):607-10.
29. Pargament KI, Koenig HG, Perez LM. The many methods of religious coping: Development and initial validation of the RCOPE. Journal of Clinical Psychology. 2000;56(4):519-43.
30. Shahabizadeh F, Mazaheri MA. Perceived childhood attachment, family functioning and relodious coping. Developmental Psychology. 2012;8(31):221-34. (Persian)
31. Lennick D, Kiel F. Moral intelligence: enhancing business performance and leadership success. New Jersey: Pearson Prentice Hall; 2007.
32. Bahrami MA, Asami M, Fatehpanah A, Dehghani Tafti A, Ahmadi Tehrani G. Moral intelligence status of the faculty members and staff of the Shahid Sadoughi University of Medical Sciences of Yazd. Iranian Journal of Medical Ethics and History of Medicine. 2012;5(6):81-95.
33. Kiyamryy A, Najarian B, Mehrabizade M. Construction and validation of a measure of hardiness. Journal of Psychology. 2004;1(7):271-84. (Persian)
34. Shahsavari Z, Ahmadi R. Investigating the relationship between religious confrontation and spiritual happiness with women's mental health. The Islamic Journal of Women and the Family. 2016;4(7):55-72. (Persian)
35. Kalantar Hormazi A, Talkoee S, Moradi G. Predicting psychological resiliency based on the level of religious affiliation in married women. Clinical Psychology Studies. 2015;5(19):119-38. (Persian)
36. Mokhtaripour M, Siadat SA. A comparative analysis between the dimensions of moral intelligence in the view of scholars and Quran and Imams. Studies in Islam and Psychology. 2009;3(4):97-118. (Persian)
37. Narimani M, Ghaffari M. The role of moral and social intelligence in predicting resiliency and quality of life in parents of children with learning disabilities. Journal of Learning Disabilities. 2016;5(2):106-28. (Persian).

[Downloaded from psj.umsha.ac.ir on 2028-12-16]

[DOI: 10.61186/psj.19.4.25]